

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Servicedocument mbo-aanpak coronavirus COVID-19 versie 5.4

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Publicatiedatum: 17-12-2021

Vanwege de leesbaarheid zijn alleen de belangrijkste inhoudelijke wijzigingen t.o.v. versie 5.3 geel gearceerd.

1. Inleiding

Instellingen voor het middelbaar beroepsonderwijs hebben veel aandacht voor de effecten van corona(maatregelen) op studenten en spannen zich al lange tijd maximaal in om het (praktijkgerichte) onderwijs en de examinering doorgang te laten vinden. Het uitgangspunt van het servicedocument is om de nadelige effecten van de coronamaatregelen voor studenten zoveel mogelijk te beperken. Er wordt beoogd om instellingen handreikingen te bieden waarmee in de praktijk invulling kan worden gegeven aan de actuele coronamaatregelen die van invloed zijn op het middelbaar beroepsonderwijs. Samen met de Richtlijnen mbo (versie 8.0) geeft het servicedocument alle mbo-scholen een richtsnoer om de kwaliteit en veiligheid van het mbo-onderwijs zo goed mogelijk in te vullen tijdens de coronacrisis.

Aandachtspunten vooraf

- Dit servicedocument van het ministerie van OCW geeft invulling aan de ruimte die er is voor besturen van erkende mbo-scholen (publiek en privaat) om het initiële onderwijs goed te organiseren binnen de bestaande beperkingen. Hetzelfde geldt voor vavo, formele educatie en non-formele educatie en inburgering voor zover dat bij mbo-scholen plaatsvindt.
- Het publieke vavo valt geheel onder de bestuurlijke verantwoordelijkheid van het mbo en daarmee zijn vooralsnog ook de mbo-coronamaatregelen van toepassing op het vavo. Op het punt van het onderwijsprogramma en de examinering volgt het vavo de maatregelen voor het vo.
- Het bevoegd gezag is verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs en het maken van keuzes indachtig dit servicedocument. Het onderwijsteam is verantwoordelijk voor de vormgeving van het onderwijs conform het professioneel statuut.
- Het vavo en mbo-onderwijs gaan zoveel mogelijk door.
- Van studenten wordt verwacht dat zij deelnemen aan de eventueel aangepaste onderwijsprogramma's.
- Het servicedocument is geldig t/m 31-07-2022, met uitzondering van paragraaf 4 over diplomeren en examineren en het verantwoord diplomabesluit. Daarvoor geldt een geldigheidsduur tot 1 oktober 2022.

Overzicht geldende coronamaatregelen in het mbo

Samenvatting maatregelen

- De basisregels ten aanzien van hygiëne en gezondheid;
- het dragen van mondneusmaskers wanneer men zich tussen onderwijsactiviteiten verplaatst;
- het aanhouden van een maximale groepsgrootte van 75 studenten (excl. medewerkers) per zelfstandige ruimte (m.u.v. examens en tentamens);
- het stimuleren en faciliteren van het vrijwillige preventieve zelftestbeleid voor met name studenten en medewerkers die als niet-immuun worden beschouwd.

Basismaatregelen

De basismaatregelen ten aanzien van hygiëne en gezondheid om verspreiding van het coronavirus te voorkomen blijven van kracht. Het is belangrijk dat iedereen de basisregels blijft volgen, ook wanneer men gevaccineerd is (zie ook de [webpagina](#) op Rijksoverheid). We lichten de vier categorieën basismaatregelen toe met waar relevant een toespitsing op hoe deze worden toegepast in het onderwijs.

Hygiëne

Er is in onderwijsgebouwen voldoende desinfectiemiddel aanwezig en oppervlakken worden frequent schoongemaakt. Daarnaast geldt voor iedereen:

- Was vaak en goed uw handen; en
- Hoest of nies in uw elleboog.

Afstand

Als mensen dicht bij elkaar zijn, kunnen zij het coronavirus sneller aan anderen doorgeven. De veilige afstandsnorm (1,5 meter) geldt niet meer als verplichting tussen personen die onderwijs organiseren of verzorgen en degenen die daaraan deelnemen wanneer zij zich bevinden op een locatie van een onderwijsinstelling¹. Dit geldt ook voor ruimtes of gebouwen die door onderwijsinstellingen uitsluitend gehuurd worden voor onderwijsactiviteiten. Hiermee blijft het mogelijk om voor eenieder fysiek onderwijs te verzorgen. Als het door het naleven van quarantaineregels tijdelijk niet mogelijk is om voor een bepaalde groep of opleiding volledig fysiek onderwijs te geven kan worden gebruikgemaakt van online mogelijkheden. Daarnaast is van toepassing:

- Schud geen handen;
- Het advies is om in onderwijsgebouwen te werken met looproutes om onnodige contactmomenten tussen personen te beperken. Het inzetten van looproutes is geen verplichting, maar dient als dringend advies; en
- Van de onderwijsinstelling wordt verwacht dat zij met medewerkers en studenten die, nu de 1,5 meter is losgelaten, om gezondheidsredenen van zichzelf of naasten (nog) niet naar de instelling kunnen of durven komen, met maatwerk en vanuit gezond verstand en wederzijds respect tot passende oplossingen te komen. Indien onderwijs op afstand plaatsvindt, is het aan de scholen om hier een passende invulling aan te geven.

Testen en quarantaine

Door te testen wordt voorkomen dat andere personen worden besmet. In den brede geldt dat men bij klachten thuisblijft en zich test. Bij klachten doet men een zelftest of [maakt een afspraak zich te laten testen](#) bij de GGD. Van onderwijsinstellingen wordt gevraagd het test- en quarantainebeleid onder de aandacht te brengen bij medewerkers en studenten en te stimuleren zich daaraan te houden.

- Bij een positieve zelftestuitslag laat men een confirmatietest uitvoeren bij de GGD.
- Iedereen houdt zich aan de geldende [quarantaineregels](#). Van de instelling wordt verwacht dat zij in redelijkheid meedenkt met studenten die gebonden zijn aan de quarantaineplicht en daardoor niet fysiek aanwezig kunnen zijn bij onderwijs- of examenonderdelen. Zij zoeken met elkaar naar passende en tijdige oplossingen, waarbij aandacht is voor het zoveel mogelijk voorkomen van een verhoogde onderwijslast en studievertraging. Voor onderwijsonderdelen

¹ [Artikel 2.5 wetten.nl - Regeling - Tijdelijke regeling maatregelen covid-19 - BWBR0044416 \(overheid.nl\)](#).

kan bijvoorbeeld worden gedacht aan een alternatieve onderwijsvorm of een versoepeling van de aanwezigheidsregels. Voor examenonderdelen kan bijvoorbeeld worden gedacht aan een alternatieve toetsingsvorm, een extra herkansingsmogelijkheid en de timing hiervan.

Het kabinet vraagt daarnaast studenten en medewerkers, met name degenen die als niet immuun worden beschouwd doordat zij nog niet (volledig) zijn gevaccineerd of langer dan een jaar geleden zijn genezen van corona, om zich twee keer per week preventief te testen. Zelftesten kunnen daarnaast ook gebruikt worden bij klachten.

- Studenten en medewerkers van de zich bekostigde onderwijsinstellingen die zich hiervoor hebben aangemeld, kunnen via het landelijke portaal (www.zelftestonderwijs.nl) een aanvraag indienen en per aanvraag vier zelftests kosteloos laten thuisbezorgen.
 - Daarnaast is het voor alle onderwijsinstellingen met een BRIN-nummer en geregistreerd onderwijs in Crebo mogelijk om zelftests op onderwijslocaties geleverd te krijgen. Het is voor onderwijsinstellingen mogelijk om een voorraad zelftesten aan te vragen die dan op de onderwijslocaties worden geleverd. Er worden in tegenstelling tot het voorjaar enkel zelftesten geleverd op aanvraag. Aanvragen kunnen worden ingediend door het gewenste aantal zelftesten en de afleverlocatie te mailen naar snelftesten@minocw.nl (zie ook de [webpagina](#) met eerdere communicatie hierover op Rijksoverheid).
 - Het blijft de verantwoordelijkheid van de studenten en medewerkers om zich te zelf te testen. Van instellingen wordt verwacht dat zij studenten wijzen op het belang van zelftesten en communiceren over de mogelijkheden die studenten hebben om aan de zelftesten te komen.

Ventileren

Frisse lucht is belangrijk. Frisse lucht helpt om de overdracht van het virus te beperken. Zie de [notitie van het RIVM](#) over de rol van luchtverversing bij de transmissie van het coronavirus. Deze notitie geeft toelichting op het effect van mechanische ventilatie (zoals ventilatie- en koelsystemen) en natuurlijke ventilatie (zoals het openen van ramen of luchtroosters).

- Het is de verantwoordelijkheid van instellingen om te zorgen voor voldoende luchtverversing in gebouwen, in lijn met de door de overheid opgestelde richtlijnen. Aan instellingen wordt nadrukkelijk gevraagd zorg te dragen dat zij deze richtlijnen aanhouden (zie ook de [webpagina](#) op Rijksoverheid). Hierover hebben instellingen richting studenten en medewerkers gecommuniceerd en zullen dat blijven doen.

Mondkapjes

Er geldt in onderwijsgebouwen voor iedereen een verplichting tot het dragen van mondneusmaskers wanneer men zich verplaatst tussen onderwijsactiviteiten of -ruimten. Zittend kan het mondneusmasker worden afgezet, behalve daar waar het brancheprotocol het dragen van een mondneusmasker voorschrijft (bijvoorbeeld praktijklessen voor kappersopleidingen; zie ook de geldende [brancheprotocolen](#)).

Groepsgrootte

In onderwijsgebouwen geldt een maximale groepsgrootte van 75 personen (exclusief medewerkers) per zelfstandige ruimte. Dit geldt voor alle activiteiten (werkgroep, college, praktijkles, studiegroep, sociale activiteit, etc.) met uitzondering van tentamens, examens en toetsen. De maximale groepsgrootte geldt niet in gangen en andere doorstroomlocaties (grote, open ruimtes, zoals de entree van een instelling, waarin geen vaste zitplaatsen zijn, maar waar doorheen gelopen wordt op weg naar onderwijsruimten).

Thuiswerkadvies

In algemene zin geldt het dringende advies om thuis te werken als dat kan en op kantoor (in dit geval de onderwijsinstelling) als dat nodig is. Voor medewerkers van onderwijsinstellingen die onderwijs geven, geldt dat zij fysiek aanwezig kunnen zijn op onderwijslocaties om onderwijs te verzorgen. Datzelfde geldt voor medewerkers die het onderwijs ondersteunen en daardoor fysiek aanwezig moeten zijn. Voor medewerkers belast met onderwijs ondersteunende werkzaamheden die wel vanuit huis kunnen worden uitgevoerd, geldt het advies dit vanuit huis te doen.

Avondonderwijs

- Erkend onderwijs dat na 17.00 uur is geprogrammeerd, kan wel doorgang vinden. Dit geldt ook voor horeca-, cultuur- en sportonderwijs, op voorwaarde dat dit wordt georganiseerd op een locatie van een onderwijsinstelling of in ruimtes of gebouwen die door onderwijsinstellingen uitsluitend gehuurd worden voor onderwijsactiviteiten.
- Inburgeringsonderwijs kan na 17.00 plaatsvinden als het plaats vindt op een locatie van een onderwijsinstelling of in ruimtes of gebouwen die door onderwijsinstellingen uitsluitend gehuurd worden voor onderwijsactiviteiten.
- Bijles, trainingen en cursussen die worden verzorgd door, in opdracht van of met behulp van onderwijsinstellingen, kan gekwalificeerd worden als een onderwijsactiviteit en kan daarmee ook doorgang vinden na 17.00 uur.

Open dagen

Open dagen van een onderwijsinstelling worden gekwalificeerd als een onderwijsactiviteit (en niet als evenement) en kunnen onder voorwaarden, in een soberdere vorm, doorgaan. Het uitgangspunt is dat informatiedeling en een indruk geven van de aard van de opleiding centraal staan. Geadviseerd wordt om waar mogelijk het aantal contactmomenten te beperken (bijvoorbeeld door delen van de open dag online aan te bieden, door aspirant-studenten te vragen om met maximaal 1 extra persoon te komen of door activiteiten die meer 'voor de sfeer' zijn georganiseerd, te annuleren). Ook wordt geadviseerd om tijdens open dagen waar mogelijk de 1,5 meter afstand aan te houden. Er hoeft niet te worden gewerkt met coronatoegangsbewijzen voor zover de activiteiten plaatsvinden op de locatie van de onderwijsinstelling. Wel geldt de mondkapjesplicht wanneer bezoekers zich verplaatsen door de gebouwen en ruimtes.

Coronatoegangsbewijzen (hierna: CTB)

Bij onderwijsactiviteiten is geen sprake van de inzet van een CTB. Aanvullend:

- Voor besloten eet- en drinkgelegenheden op een locatie van de onderwijsinstelling (zoals kantines voor personeel en studenten) geldt dat niet gewerkt hoeft te worden met CTB. Voor publieke gelegenheden (zoals een café of restaurant dat ook voor regulier publiek toegankelijk is) is wel een CTB vereist. Als er sprake is van leerwerkbedrijven of binnenschoolse praktijklokalen zoals een café, restaurant of hotel waar studenten werken om leerervaring op te doen, gelden studenten en medewerkers als werknemers en hoeven zij zelf geen CTB te tonen. Voor bezoekers van dergelijke gelegenheden is dat wel verplicht wanneer het gaat om publieke gelegenheden. (zie hiervoor de brancheprotocolen)
- Ook voor culturele activiteiten op de locatie van de instelling geldt dat geen CTB nodig zijn zolang het om een besloten activiteit gaat, zonder regulier publiek van buiten de instelling. Als het om een publieke activiteit gaat waarbij wel bezoekers van buiten de instelling komen, is er wel de verplichting om met CTB te werken. Studenten die op het podium staan of de activiteit organiseren, hoeven geen CTB te tonen.
- Voor binnensportactiviteiten op de locatie van de instelling geldt dat geen CTB nodig is zolang het om een besloten onderwijsactiviteit gaat, zonder regulier publiek of reguliere deelnemers van buiten de instelling. Als het om een publieke activiteit gaat waarbij wel bezoekers van buiten de instelling komen, is het wel verplicht om met CTB te werken. Voor binnensportactiviteiten die op andere locaties plaatsvinden, geldt dat geen CTB nodig is zolang de ruimte uitsluitend door de onderwijsinstelling gebruikt wordt voor onderwijsactiviteiten met medewerkers en studenten van de opleiding. Als het gaat om binnensportactiviteiten op een andere locatie met een publiek karakter die op het moment van de onderwijsactiviteit ook door andere deelnemers of bezoekers gebruikt wordt, dan is wel een CTB nodig. Bij buitensportactiviteiten is geen CTB nodig.

Vervoersafspraken

Om piekdruk te verminderen en daarmee samenhangende onwenselijke situaties in het openbaar vervoer te voorkomen wordt aan onderwijsinstellingen in het middelbaar beroepsonderwijs) nadrukkelijk gevraagd om lokaal/regionaal in gesprek te blijven met de betrokken vervoerders en indien nodig met de uitkomsten van die gesprekken rekening te houden. De te maken afspraken beperken niet de mogelijkheden voor het verzorgen van fysiek onderwijs, maar zorgen ervoor dat iedereen de onderwijsinstelling zo veilig en comfortabel mogelijk kan bereiken en piekdruk zoveel mogelijk wordt voorkomen.

Aanvullende lokale of regionale maatregelen

Het bestuur is verantwoordelijk voor de veiligheid op de instelling, en voor de naleving en implementatie in de eigen instelling van alle overheidsmaatregelen. Daarbij zorgt het bestuur voor goede afstemming met en waar nodig instemming van de medezeggenschapsorganen. De GGD kan een onderwijsinstelling adviseren om aanvullende maatregelen te treffen. In het uiterste geval kunnen (delen van) instellingen worden gesloten op advies van de veiligheidsregio. Van een onderwijsinstelling wordt verwacht dat zij alert is op grote veranderingen ten aanzien van afwezigheid/ziekteverzuim van personeel of studenten. Bij een onverhoopte (gedeeltelijke) sluiting meldt de instelling dit bij de Inspectie van het Onderwijs. In het nieuwsbericht [Start meldpunt schoolsluiting vanwege corona](#) vindt u meer informatie over het meldpunt.

Vaccinatie

Vaccinatie blijft een cruciaal onderdeel in de strategie om het coronavirus te bestrijden. Onderwijsinstellingen worden verzocht om actief in overleg te treden met de GGD over het laagdrempelig informeren over en faciliteren van vaccinatie onder studenten en medewerkers.

Verwachtingen en communicatie

In situaties waarin de bovenstaande maatregelen geen concrete uitkomst bieden, wordt van onderwijsinstellingen verwacht dat zij met redelijkheid en gezond verstand in relatie tot andere geldende regels tot een passende afwegingen komen. Gegeven hun verantwoordelijkheid voor een gezonde en veilige werk- en schoolomgeving, wordt daarnaast van instellingen verwacht dat zij de veiligheid en gezondheid van studenten en medewerkers in acht blijven nemen bij het organiseren van (onderwijs)activiteiten. Het is van groot belang dat medewerkers en studenten de geldende maatregelen in acht blijven nemen. Van instellingen wordt hierbij nadrukkelijk gevraagd om actief en helder te blijven communiceren met studenten en medewerkers over:

- de geldende regels en de consequenties daarvan voor het onderwijs;
- de noodzaak om zich daaraan te houden;
- het belang en de beschikbaarheid van zelftesten;
- het grote belang van vaccinatie en de mogelijkheden om zich ook zonder afspraak te laten vaccineren.

Goede communicatie van de school met studenten over de coronamaatregelen en aanpassingen van lessen en examens is van groot belang. Hiervoor richt elke school de benodigde communicatie in, waaronder een duidelijk herkenbaar meldpunt corona.

Kwaliteit van afstandsonderwijs

Indien inzet van onderwijs op afstand plaatsvindt, is het aan de scholen om hier een passende invulling aan te geven. In het licht van de Handreiking Verantwoord Diplomabesluit (versie 5.4) hebben partijen zich ingespannen om zoveel mogelijk creatieve en verantwoorde opties te beschrijven die aanpassingen kunnen opleveren voor het 'wat' en het 'hoe' van het onderwijs. De oproep aan onderwijsteams in scholen is om goed gebruik te maken van c.q. zich te laten inspireren door deze opties om het onderwijs te kunnen continueren op een aanvaardbaar niveau. En daarbij is dus altijd maatwerk aan de orde. Denk daarbij aan de geboden flexibiliteit ten aanzien van de invulling van de 1.600 studiebelastingsuren (bpm/stage, bot en overige uren) en de mogelijkheid om op een andere manier invulling te geven aan praktijkonderdelen van de opleiding. Geen enkele school is er in deze crisis aan gehouden om het onmogelijke te doen. Afwijken op basis van dit servicedocument kan, mits de kwaliteit maar scherp in het vizier wordt gehouden. Ook de Inspectie van het Onderwijs (hierna: Inspectie) benadrukt dat zij het onderwijs vanuit kwaliteit benadert en niet de urennorm afzonderlijk.

In het licht van examinering zijn in de Handreiking Verantwoord Diplomabesluit (versie 5.4) zoveel mogelijk verantwoorde opties beschreven voor passende wijzigingen. In algemene zin is dit document dus ook een referentiepunt voor het ministerie van OCW en de Inspectie van het Onderwijs. Scholen krijgen van OCW en de Inspectie de ruimte om zelf keuzes te maken op basis van dit document, waarbij voorwaarde is dat zij in goed overleg blijven met studenten, examencommissies en onderwijsteams.

Toereikendheid servicedocument

Het servicedocument beoogt mbo-instellingen meer ruimte te geven in regelgeving, om ook tijdens de coronacrisis onderwijs van hoge kwaliteit te bieden. Het behalen van een diploma binnen de nominale studieduur en voorkomen van uitval blijft hierbij het doel. Toch kunnen er specifieke situaties ontstaan die andere of aanvullende acties vereisen. Zo kan het nodig zijn dat student en instelling een gesprek voeren over het switchen of verlengen van de opleiding. Van scholen mag verwacht worden dat een langer studietraject alleen aan de orde komt als eerst alle andere mogelijkheden zijn verkend en benut. **Wat betreft het eerste studiejaar gelden, met het open zijn van het onderwijs, weer de normale regels rond het BSA (meer hierover in paragraaf 5.4).** In het Nationaal Programma Onderwijs in en na coronatijd (NPO) heeft het kabinet meerjarig budget gereserveerd voor het bekostigd onderwijs voor de aanpak van de gevolgen die de coronamaatregelen hebben op studenten, scholen en de aansluiting op de arbeidsmarkt (zie paragraaf 7). Ook zijn hiermee middelen gereserveerd voor de bekostiging van extra studenten in de komende studie jaren.

Aanvullende acties kunnen ook noodzakelijk zijn richting onderwijsgevend en onderwijsondersteunend personeel. De werkdruk is hoog en de vermoeidheid is onmiskenbaar toegenomen. Via de corona enveloppe van het Nationaal Programma Onderwijs zijn voor studiejaar 2021-2022 middelen opgenomen in de lumpsum voor onder andere ondersteuning van docenten. Zo kunnen docenten bijvoorbeeld tijd krijgen om keuzes te maken in het onderwijsprogramma met de focus op studieloopbaanbegeleiding, coaching en het welzijn van de student.

Net zoals bij de voorgaande edities, kan deze editie van het servicedocument rekenen op steun van de besturen van MBO Raad, NRTTO, JOB, AOOb, BVMO, CNV Onderwijs, FNV Overheid, FvOv en SBB. Ook de Onderwijsinspectie onderschrijft de inhoud van het servicedocument 5.4 en zal daar in het toezicht en in het onderwijs accountantsprotocol naar handelen. De overheid en deze partijen vertrouwen erop dat de mbo-scholen tot aan 1 augustus 2022 volgens dit document het onderwijs kunnen vormgeven.

2. Onderwijskwaliteit

2.1 Onderwijskwaliteit

- De diploma-eisen voor mbo-studenten die tot 1 oktober 2022 diplomeren blijven vooralsnog onverminderd van kracht voor de opleiding, inclusief de eisen aan de Nederlandse taal (voor mbo-2, -3 en -4), Engels (voor mbo-4), loopbaan en burgerschap, maar met uitzondering van de eisen voor keuzedelen en rekenen. Voorgaand betekent dat in situaties waarbij de onderwijskwaliteit van de gehele opleiding onverantwoord onder druk komt te staan als gevolg van maatregelen rond corona, de eisen van de beroepskwalificatie en van Nederlandse taal (voor mbo-2, -3 en -4), Engels en loopbaan en burgerschap prevaleren boven de eisen voor keuzedelen en rekenen. Dit betekent dan ook dat in die gevallen het onderwijs en de examens in de keuzedelen en rekenen niet hoeft te worden aangeboden en afgenomen.
- De beheersing van het Nederlands is een belangrijk onderdeel van iedere entreeopleiding. Hoewel de hoogte van het resultaat niet meetelt voor het behalen van een diploma is het wel van belang om voldoende aandacht aan dit onderdeel van de opleiding te besteden en een gedegen inspanning te plegen. In het uiterste geval, als het echt niet anders kan, kan het bevoegd gezag van de mbo-school t.b.v. diplomering besluiten geen niveaubepaling voor (alle of enkele) taalvaardigheden op te nemen.
- Het (aangepaste) onderwijsprogramma wordt in de onderwijs- en examenregeling (OER) vastgelegd. Bij wijzigingen gebeurt dit door een bijlage met de wijzigingen aan het programma toe te voegen en hierover duidelijk te communiceren met de studenten. Het is belangrijk dat de student zoveel mogelijk voorafgaand aan het studiejaar duidelijkheid heeft over hoe het onderwijsprogramma wordt ingericht.
- Waar het gaat om onderwijstijd heeft de school de ruimte om af te wijken van de wettelijk voorgeschreven verhouding in uren begeleide onderwijstijd en beroepspraktijkvorming mits

de diplomawaarde niet in het geding komt.² Daarbij blijft het uitgangspunt voor het (voltijdse) onderwijs dat er sprake is van ten minste 1.600 studiebelastingsuren per studiejaar. De verdeling over begeleide onderwijstijd, beroepspraktijkvorming en overige uren zoals zelfstudie is flexibel, er is dus ruimte om te schuiven tussen deze onderdelen.

- Scholen kunnen net als in de reguliere situatie afwijken van het aantal van 1.600 studiebelastingsuren als zij voldoen aan de daarvoor geldende voorwaarden, zie art. 7.2.7 lid 3 (slotzin) van de WEB.
- De mbo-school informeert studenten tijdig over (aanpassingen in) de OER (zie ook de vierde bullet), roosters en past in overleg met hen indien nodig de onderwijsovereenkomst aan.

2.2 Personeel

- Door de beperkingen die gelden en de combinatie van fysiek onderwijs en afstandsonderwijs is de werkdruk voor het personeel al geruime tijd hoog. Daarnaast kan het zo zijn dat er, als gevolg van het coronavirus, juist minder onderwijspersoneel inzetbaar is. Nogmaals: scholen en hun onderwijspersoneel worden niet aan het onmogelijke gehouden.
- Scholen spannen zich in om de continuïteit en kwaliteit van het onderwijs zoveel mogelijk te waarborgen. Het kan daarbij ook gaan om extra ondersteuning, bijvoorbeeld voor het handhaven van de RIVM-richtlijnen, zodat docenten zich op hun primaire taken kunnen richten. De komende periode volgen partijen de ontwikkelingen en verkennen zij mogelijke oplossingen die docenten praktisch ondersteunen.
- Bij de invulling van de 1.600 studiebelastingsuren per studiejaar geldt dat er nadrukkelijk ook ruimte is voor een grotere inzet van experts uit de beroepspraktijk. Deze kunnen bijvoorbeeld worden ingezet als gastdocent of al worden benoemd terwijl zij nog een traject doorlopen tot het behalen van de bekwaamheidseisen. Daarnaast is er ruimte voor een grotere inzet van deze experts bij de begeleiding van projecten of het opdoen van praktijkervaring door studenten bij niet-erkende leerbedrijven (zie par.3.3). De docenten van de teams blijven uiteraard wel verantwoordelijk voor het onderwijsprogramma en het leerproces van studenten. Voor begeleide onderwijstijd en beroepspraktijkvorming blijven de daarop geldende wettelijke eisen van toepassing.
- Bij het inrichten van een kwalitatief goed programma zullen er zo hier en daar (moeilijke) keuzes gemaakt moeten worden, gezien de beperkingen die er zijn in bekostiging, in personele inzet en in beschikbaarheid van ruimtes binnen de school en op de werkplek. Het is aan de school om deze keuzes in goed overleg met de ondernemingsraad en de studentenraad (en evt. de ouderraad) te maken en zich hierover aan de studenten, personeelsleden en de Inspectie te verantwoorden.

3. Beroepspraktijkvorming en praktijkonderwijs

3.1 Leerbanen en stages algemeen

- Als gevolg van de coronacrisis is het voor opleidingen in een aantal sectoren en regio's in het studiejaar 2021-2022 lastig om op de gebruikelijke wijze invulling te geven aan het leren in de praktijk. Dit geldt ook voor de derde leerweg.
- In het kader van het actieplan stages en leerbanen zet SBB zich volop in voor het beschikbaar houden van voldoende kwalitatieve stageplaatsen en leerbanen. Mocht er sprake zijn van knelpunten, dan kan SBB de scholen ondersteunen bij het zoeken naar een goede oplossing. Zie ook paragraaf 8.3 Extra geld stages en SBB. SBB-adviseurs gaan fysiek op bezoek bij aspirant-leerbedrijven bij een eerste erkenning of bij kritieke situaties zoals klachten en calamiteiten, met inachtneming van de maatregelen ter bestrijding van het coronavirus. Indien het bezoeken van leerbedrijven voor een eerste erkenning niet mogelijk is vanwege maatregelen tegen verspreiding van corona, kan SBB met een tijdelijke maatregel ook leerbedrijven op afstand erkennen.

² Zie voor deze verhouding artikel 7.2.7, derde lid, WEB voor bol en vierde lid voor bbl. Mits de opleiding aantoonbaar van voldoende kwaliteit is en de studenten met dit programma aantoonbaar voldoende worden voorbereid op het examen en het bevoegd gezag hierover verantwoording aflegt op een transparante wijze.

- De school blijft hoe dan ook eindverantwoordelijk voor het behalen van de leerdoelen van de beroepsopleiding en de match tussen wat de student op school leert en tijdens zijn stage. In formele zin draagt het bevoegd gezag dan ook zorg voor de beschikbaarheid van een erkende praktijkplaats en de totstandkoming van de praktijkovereenkomst. De school krijgt daarom meer mogelijkheden voor het organiseren van praktijkopdrachten ter vervanging van de beroepspraktijkvorming in de bol-opleidingen. Zie paragraaf 3.3.

3.2 Beroepspraktijkvorming bbl

- Ook onder de huidige omstandigheden heeft een student in de bbl, gezien de aard van de werkzaamheden, recht op een arbeidsovereenkomst met de werkgever. De school heeft op dit punt geen andere rol dan de student te wijzen op zijn rechten en hem daarin eventueel te adviseren en te ondersteunen richting het erkende leerbedrijf.
- Door de coronacrisis is dit jaar een aantal knelpunten ontstaan met betrekking tot de bbl in diverse opleidingsrichtingen. Hieronder volgen de belangrijkste knelpunten en mogelijke oplossingen:

a. Geen leerwerkplek bij de start van het studiejaar:

- Studenten die bij de start van het studiejaar nog geen leerbaan bij een erkend leerbedrijf hadden, zijn op basis van het servicedocument toch ingeschreven voor de bbl opleiding en de school helpt hen bij het vinden van een leerbaan. Het is een voorwaarde voor de bekostiging van de bbl dat een student op 31 december van het studiejaar een praktijkovereenkomst heeft afgesloten met een leerbedrijf. Als op 31 december van het studiejaar 2021-2022 de student echter nog steeds geen praktijkovereenkomst heeft met een erkend leerbedrijf, dan dient de school samen met de student te onderzoeken hoe deze toch een opleiding voort kan zetten. Duidelijke communicatie en begeleiding zijn hierbij belangrijk. Dat kan bijvoorbeeld opleveren dat de student de studie voortzet in de bol-variant of overstapt naar een andere mbo-opleiding. De student kan ook op de bbl opleiding ingeschreven blijven staan en (ondersteund door school en SBB) verder zoeken naar een leerbedrijf. De school moet de student dan op bekostigd laten staan. Deze studenten tellen dan mee in de tweede teldatum.
- Voor een aantal zorgopleidingen geldt een andere datum. Voor de zorgopleidingen geldt dat de student uiterlijk op 1 juni onderwijs in de praktijk van het beroep dient te volgen.
- Voor het niet-bekostigde onderwijs geldt hetzelfde, maar daar geldt de einddatum van 31 december niet.

b. Leerwerkplek komt gedurende het studiejaar te vervallen:

- In dit geval ligt het voor de hand om te onderzoeken of een alternatieve leerbaan een oplossing kan zijn. Daarvoor kan de school hulp vragen bij SBB. Een alternatief is dat het onderwijsteam beoordeelt of de leerdoelen voor de betreffende bpv zijn behaald zonder dat alle daarvoor bestemde uren zijn gemaakt en er een positief oordeel over de gevolgde beroepspraktijkvorming in het algemeen kan worden gegeven.
- Ook kan ervoor gekozen worden gebruik te maken van de bestaande mogelijkheid om gedurende maximaal 3 maanden onderwijs te volgen in de bol, waarna de student alsnog moet worden overgeschreven naar de bol of binnen de bbl blijft, al dan niet bij een ander leerbedrijf. Een andere optie is dat de bpv in de bbl-opleiding later moet worden afgerond, ook als dat leidt tot een langere opleidingsduur.

3.3 Beroepspraktijkvorming bol

- Door de coronacrisis is een aantal knelpunten ontstaan met betrekking tot de beroepspraktijkvorming in de bol in bepaalde sectoren en regio's. Hieronder volgen de belangrijkste knelpunten en mogelijke oplossingen.

a. Geen stageplek kunnen vinden

- Wanneer er geen stageplek beschikbaar is en er eerder in de opleiding al een bpv gevolgd is, dan is een eerste optie dat het onderwijsteam beoordeelt of de leerdoelen voor de

betreffende bpv zijn behaald zonder dat alle daarvoor bestemde uren zijn gemaakt en er een positief oordeel over de gevolgde beroepspraktijkvorming in het algemeen kan worden gegeven. Het moet voor de student duidelijk zijn hoe deze beoordeling tot stand komt.

- Ten tweede kan de school een melding van een tekort doen bij SBB: een adviseur van SBB gaat dan samen met de school aan de slag om een stageplek te vinden.
- Ten derde kan de school, al dan niet op verzoek van de student, een bedrijf aandragen voor erkenning bij SBB. SBB beoordeelt of het bedrijf voldoet aan de criteria voor erkenning. Ook bedrijven in aanverwante sectoren of andere sectoren waar een deel van de werkprocessen kunnen worden geleerd, kunnen voor erkenning in aanmerking komen en door scholen worden aangedragen. Dit, zodat studenten stages en verschillende werkprocessen indien nodig kunnen stapelen bij meerdere leerbedrijven totdat aan de vereisten voor de bpv is voldaan. SBB kijkt daarnaast of er ook stageplaatsen elders beschikbaar zijn. Scholen wordt geadviseerd studenten te stimuleren om ook stages aan te nemen die elders worden aangeboden.
- Ten vierde worden scholen aangemoedigd om in samenwerking met andere scholen in de regio creatieve oplossingen te vinden voor stagetekorten zoals het spreiden van stages over het studiejaar, het geven van praktijkopdrachten bij bijbanen van studenten of het plaatsen van twee studenten op één stageplek. Ook het benutten van stageperioden in weekenden en vakanties kan bijdragen aan het oplossen van tekorten. De MBO Raad en SBB hebben samen ook een handreiking beroepspraktijkvorming in tijden van corona ontwikkeld met oplossingen voor onderwijsinstellingen.³ Vanuit SBB is een handleiding gemaakt voor bedrijven voor het begeleiden op afstand, zodat er voor leerbedrijven voldoende handvaten zijn voor het begeleiden op afstand bij het aanbieden van een stageplaats: <https://mijn.s-bb.nl/Kennisbank/DownloadKennisbankItem/47>. De adviseur praktijkleren van SBB kan het leerbedrijf daarbij bovendien extra ondersteunen.
- Een vijfde optie is dat scholen en studenten ter overbrugging kiezen om keuzedelen in de bpv vorm te geven. Indien dit op een erkend leerbedrijf plaatsvindt, tellen deze uren mee in de totale bpv-uren voor de opleiding. In de selectie van keuzedelen kunnen de school en de student kiezen voor een verbredend of verdiepend keuzedeel waarvoor het makkelijker is een stage te vinden. Een student in opleiding voor logistiek medewerker kan bijvoorbeeld het keuzedeel koerier bestelauto volgen. Een gastvrouw in opleiding kan met het keuzedeel gastvrijheid in de zorg aan de slag in een teststraat van de GGD.
- Een zesde optie is dat de school praktijkonderwijs op de locatie van een werkgever laat plaatsvinden, zonder dat sprake is van een erkenning door SBB. Het betreft dan praktijkonderwijs als onderdeel van de 1.600 studiebelastinguren, maar dit kwalificeert zich niet als bpv-uren. De overweging om hier in uitzonderlijke gevallen gebruik van te maken is dat tijdens het leren bij een werkgever andere vaardigheden worden aangeleerd dan binnen een schoolse setting. De school beoordeelt of de betreffende locatie geschikt is voor de uitvoering van het praktijkonderwijs en legt daar verantwoording over af. Erkenningen door SBB kunnen achterwege blijven bij dit praktijkonderwijs.
- Een zevende optie is het behalen van leerdoelen via praktijkopdrachten in begeleid onderwijs, bijvoorbeeld in een gesimuleerde omgeving of via praktijkopdrachten in de school. Deze oplossing moet als last resort en bij wijze van uitzondering worden toegepast en zal niet kunnen gelden voor die opleidingen waarvoor er wettelijke beroepsvereisten zijn die gerelateerd zijn aan de bpv.
 - o Als er wordt gekozen voor een alternatieve invulling van de bpv zoals hierboven in optie 6 en 7 beschreven, legt het onderwijsteam vast welke leerdoelen met deze alternatieve vervangende 'bpv' behaald worden. Dit kan – samen met de beoordeling – in het diplomadosier van de student worden opgenomen als het om individuele afwegingen en aanpassingen gaat. Goede afstemming tussen het onderwijsteam en de examencommissie is van belang bij het opnemen van alternatieve stages in het diplomadosier. Het is als gewoonlijk aan de examencommissie om te beoordelen of aan de diploma-eis m.b.t. bpv is voldaan.

³ <https://www.mborraad.nl/sites/default/files/publications/handreikingberoepspraktijkvormingcorona-v2.pdf>.

Indien een aanpassing voor een heel cohort geldt, wordt de aanpassing opgenomen in een addendum bij de OER. Zie voor meer informatie de handreiking '[Verantwoorden van aanpassingen in onderwijs en examinering](#)'.

- Als echt geen van de bovenstaande opties realistische mogelijkheden biedt, dan zal met de student worden besproken of deze naar een andere opleiding wil overstappen waar wel meer stageperspectieven zijn. Informatie over de perspectieven op stages en werk zijn beschikbaar voor studenten op [KiesMBO.nl](#). Perspectieven op stages in coronatijd zijn ook beschikbaar op [sbbhelpt.nl](#). In de paragraaf over doorstroom (paragraaf 5 Instroom, doorstroom en vervolgopleiding) staat meer informatie over studievoorziening en het uitvoering geven aan macrodoelmatigheid.

b. De student vindt de stage te risicovol onder de huidige omstandigheden:

- Als de student de bol-stage tijdelijk niet wil volgen, omdat dit naar zijn/haar opvatting tot een te risicovolle situatie leidt, meldt hij/zij dit bij de school en het leerbedrijf om samen naar een oplossing te zoeken. Als dat niet lukt, kan de student of de school een melding doen bij SBB. Een adviseur van SBB kijkt dan samen met de school of een vervangende reeds erkende stageplek in de buurt beschikbaar is.
- Als ook dat onmogelijk is, wordt van de school verwacht dat deze zorgt dat de student alsnog zoveel mogelijk leerdoelen op een andere manier kan behalen, zodat studievertraging zoveel mogelijk wordt beperkt. Het kan echter zo zijn dat vervangende activiteiten naar het oordeel van de school niet voldoende zijn om aan de diploma-eisen te voldoen en een deel van de stage later toch moet worden ingehaald. Dit kan leiden tot een langere opleidingsduur. De school moet dit goed onderbouwen richting de student.

3.4. Internationale bpv

- Voor internationale bpv (ibpv) geldt hetzelfde als voor een bpv in Nederland; een veilige (en dus ook corona-proof) leer-werkomgeving moet aan de orde zijn. Bij een ibpv bevindt de student zich 24 uur per dag in een andere omgeving, waardoor ook rekening gehouden moet worden met de leefomstandigheden buiten de stage om. Landen die op de kaart van het ministerie van Buitenlandse Zaken (BuZa) oranje (alleen noodzakelijke reizen) of rood (niet reizen) gekleurd zijn moeten vermeden worden. Verder gelden de adviezen van BuZa en het RIVM. Als een ibpv tot te grote onzekerheid of onduidelijkheid leidt, zijn alternatieven aan te bevelen. Veelal onder de noemer 'Internationalisation@home', zoals:
 - Stage volgen in Nederland bij een internationaal opererend bedrijf. SBB heeft een lijst met leerbedrijven die over het 'internationalisation@home' label beschikken.
 - Blended stage: eerst voor een buitenlands bedrijf of instelling online opdrachten verrichten en later fysiek naar het buitenland gaan. Dit zorgt tevens voor een goede voorbereiding op het latere verblijf in het buitenland.
 - Een internationale dimensie aan de opleiding toevoegen, zoals gebruik maken van de keuzedelen internationalisering, internationale MOOC's of via e-twinning.
 - Afhankelijk van de vormgeving kwalificeren deze alternatieven zich al dan niet als beroepspraktijkvorming of begeleide onderwijstijd. De praktijkopdracht op afstand ter voorbereiding op de internationale stage kan net als bij nationaal georiënteerde praktijkopdrachten dienen als vervanging voor bpv voor de sectoren waarin de stagetekorten het grootst zijn.

4. Diplomerende en examinerende

4.1 Diplomerende

- Het uitgangspunt blijft dat de examencommissie verantwoordelijk is voor het besluit over het verlenen van het diploma, daarbij in acht nemend de diploma-eisen zoals hierna beschreven.
- Voor studenten die **voor 1 oktober 2022** afstuderen wordt de mogelijkheid geboden om het diploma te behalen zonder een resultaat voor keuzedelen en voor rekenen (en voor de entreeopleiding ook zonder niveaubepaling op alle of enkele taalvaardigheden voor

Nederlandse taal). Het bevoegd gezag beslist of van deze ruimte gebruik wordt gemaakt, onderbouwt de keuze aan de hand van de hiervoor genoemde voorwaarden en past zo nodig het examenprogramma hierop aan. Als studenten verzoeken om alsnog examen te doen voor de keuzedelen of rekenen, dient de school zich wel in te spannen om deze verzoeken te honoreren. De hoogte van het behaalde resultaat telt in dat geval niet mee voor diplomering, maar wordt wel vermeld op de resultatenlijst. Voorgaande betekent dat als de student na 1 oktober 2022 afstudeert, de hoogte van het behaalde resultaat wel weer meetelt voor het behalen van het diploma.

- Om het diploma te behalen dient de student (op basis van artikel 7.2.8 van de WEB) een positieve beoordeling van de beroepspraktijkvorming te hebben. Door de omstandigheden is het in de bol soms nodig om een andere invulling te geven aan het praktische deel van de opleiding, bijvoorbeeld door simulatie of het opdoen van praktijkervaring bij een niet-erkend leerbedrijf. In die gevallen is het aan het team om te beoordelen of de student voldoende praktische vaardigheden beheerst om aan de slag te gaan als beginnend beroepsbeoefenaar. Deze beoordeling kan dan worden ingezet als een alternatieve invulling van het bepaalde in artikel 7.2.8 WEB over de positieve beoordeling van de praktijkvorming. Dit alternatief geldt niet voor die opleidingen waarbij er wettelijke beroepsvereisten zijn die gerelateerd zijn aan de bpv.
- Let op: Voor studenten die vanaf het studiejaar 2020-2021 zijn gestart met een opleiding, maar na 1 oktober 2022 diplomeren, telt de hoogte van het behaalde resultaat voor het keuzedeel of de keuzedelen wel mee. Keuzedelen moeten dan geëxamineerd worden. Dit is conform artikel 17 van het Examen- en kwalificatiebesluit beroepsopleidingen WEB zoals geldend per 1 augustus 2020.
- Bewijzen die een student heeft opgebouwd tijdens de opleiding kan de examencommissie meewegen in het besluit om een student een diploma toe te kennen.
- Voor de duur van dit servicedocument is een op onderdelen aangescherpte, [handreiking Verantwoord Diplomabesluit](#) van kracht. De handreiking Verantwoord Diplomabesluit is te zien als appendix bij dit servicedocument.

4.2 Examineren

- De centrale examens mbo moeten worden afgenomen. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de scholen, daarbij rekening houdend met zowel de richtlijnen van het CvTE als de maatregelen ter bestrijding van het coronavirus.
- Scholen worden opgeroepen om studenten inzage te geven in de door hen gemaakte examens. Op het moment dat dit niet fysiek kan, dient de school zich maximaal in te spannen om hiervoor een alternatieve oplossing te vinden.
- Praktijkexamens kunnen op school, de bpv-plek of op een andere plek plaatsvinden, mits ruimtes hiervoor voldoende geoutilleerd zijn en ook hier voldaan wordt aan de maatregelen ter bestrijding van het coronavirus en eventueel, daarvan afgeleide, brancheprotocolen.

5. Instroom, doorstroom en vervolgopleiding

5.1 Voorlichting en Intake

- Voor aankomende studenten is de voorlichting over de opleiding en het arbeidsmarktperspectief van de opleiding in tijden van corona nog meer van belang dan het al was. Naast een tekort aan stages en leerbanen, zijn er ook veel sectoren en opleidingen waar nog wel ruimte is voor beroepspraktijkvorming. Bij de intake wordt het arbeidsmarktperspectief en de beschikbaarheid van stageplekken besproken met aankomende studenten. Het perspectief voor jongeren is van groot belang, aanstaande eerstejaars vanuit het voortgezet onderwijs mogen niet onevenredig getroffen worden. Daarom is een goede loopbaanbegeleiding (LOB) nu meer dan ooit aan de orde.
- Het Expertisepunt LOB biedt via haar website [LOB en Corona](#) scholen in vmbo, havo/vwo, mbo en hbo via links, tips en praktijkvoorbeelden ondersteuning op de vraag: 'hoe begeleid je leerlingen/studenten op afstand bij het keuzeproces?'

5.2 Aanmelddatum (geldt voor bekostigd onderwijs) en toelating

- Iedereen die vanaf studiejaar 2022-2023 wil starten met een mbo-opleiding, moet zich uiterlijk op 1 april 2022 aanmelden voor die opleiding. Dit om het recht op toelating te hebben tot die opleiding.

5.3 Instroom

- Voor toelating tot het mbo gelden de reguliere (voor)opleidingseisen.

5.4 Bindend studieadvies (geldt voor bekostigd onderwijs)

- Dit studiejaar gelden de reguliere regels rond het BSA. Daarbij extra aandacht voor de volgende voorwaarden.
- Het geven van een BSA en het indien nodig verstrekken van een negatief BSA mag pas gebeuren wanneer er voldoende beeld is over de studievoortgang van een student. Dat betekent dat de school bij het besluit over het afgeven van het BSA de persoonlijke omstandigheden van de student betreft. Dat geldt ook voor persoonlijke omstandigheden gerelateerd aan corona.
- Daarnaast moeten scholen, ook in de huidige omstandigheden, voorzieningen hebben getroffen om de student in staat te stellen een goede studievoortgang te kunnen realiseren. Dit geldt voor alle opleidingen in het mbo.
- Het BSA kan niet worden uitgesteld naar een later moment in de opleiding. Scholen kunnen alleen na 9 maanden en tot de 12e maand na de start van de opleiding (bij meerjarige opleidingen) een BSA afgeven (mits voldaan aan de voorwaarden).
- Van belang blijft om intensief met studenten in gesprek te blijven over hun studievoortgang en hen daarin nauw te volgen.
- Een negatief BSA moet schriftelijk en met redenen zijn omkleed en deze mag niet als verrassing komen. Studenten met een negatief BSA moeten door de instelling begeleid worden naar een nieuwe opleiding.

5.5 Voorwaardelijk doorstroom

5.5.1 Mbo-hbo

- Voor het huidige studiejaar is het mogelijk gemaakt dat mbo-4 studenten die door een kleine studieovertraging, ontstaan door COVID-19, nog geen mbo-diploma hebben, aan een hbo-opleiding (bachelor, associate degree) mogen beginnen. Over de voorwaarden daarvoor staat meer informatie in het meest recente servicedocument voor het hoger onderwijs.

5.5.2 Mbo-mbo

- Mbo-studenten die met een beperkte studieovertraging, ontstaan door COVID-19 zijn doorgestroomd naar een mbo-vervolgopleiding hebben tot 1 januari 2022 de tijd om het mbo-diploma te halen. Als het mbo-diploma niet voor 1 januari 2022 wordt behaald, zal de student moeten stoppen met de mbo-vervolgopleiding.

6. Verzuim, voortijdig schooluitval en achterstanden

6.1 Verzuimmeldingen

- Voor leer- en kwalificatieplichtige studenten is er alleen sprake van geoorloofd verzuim als dat valt onder één van de gronden voor geoorloofd verzuim uit de Leerplichtwet 1969.
- Sinds het begin van studiejaar 2020-2021 geldt dat ongeoorloofd verzuim weer op de reguliere manier moet worden gemeld, zowel voor leer- en kwalificatieplichtige jongeren, als voor jongeren tussen de 18 en 23 jaar die nog geen startkwalificatie hebben behaald.
- Indien het verplichte onderwijsprogramma (deels) bestaat uit online of afstandsonderwijs, moeten scholen het ongeoorloofd verzuim ook bij online of afstandsonderwijs melden.

- Het ministerie van OCW en de MBO Raad roepen scholen op om extra aandacht te besteden aan de werkwijze rondom het melden van verzuim bij afstandsonderwijs, bijvoorbeeld door in interne afspraken en/of het verzuimbeleid uit te werken op welke wijze het onderwijspersoneel kan vaststellen of studenten deelnemen aan online-onderwijs. Het is van belang dat ook bij afstandsonderwijs verzuim in kaart wordt gebracht zodat mogelijk schooluitval wordt voorkomen.
- Ook bpv-uren maken onderdeel uit van het verplichte onderwijsprogramma en ook daarvoor geldt dus dat ongeoorloofd verzuim moet worden gemeld.
- Als de student wegens een kwetsbare gezondheid of de kwetsbare gezondheid van een familielid niet fysiek naar school of BPV-plek kan voor het deel van het onderwijsprogramma dat weer fysiek wordt gegeven, dan is het in het belang van de student om zoveel als mogelijk een maatwerkoplossing te krijgen. Zolang de student dit voor hem/haar ingerichte maatwerkonderwijs ook volgt, is er geen sprake van ongeoorloofd verzuim.
- De school kan verzuim eerder melden dan bij het bereiken van de wettelijke 16 uur (voor leer- en kwalificatieplichtigen) of vier weken (voor studenten tussen de 18 en 23 jaar zonder startkwalificatie). Dat kan bijvoorbeeld aan de orde zijn als een student het onderwijsprogramma niet volgt en uit beeld dreigt te raken. Dit kan dan via een melding "overig verzuim".

6.2 Voortijdig schooluitval (vsv)

- Scholen en gemeenten zijn in het studiejaar 2020-2021 gestart met de nieuwe vierjarige regionale programma's om vsv te voorkomen en tegen te gaan.
- Regio's hebben de ruimte om eerder gemaakte plannen in het regionaal programma vsv aan te passen indien nodig. Scholen kunnen hiervoor contact opnemen met de contactschool of de accountmanager van het ministerie van OCW van de betreffende RMC-regio.

6.3 Voorkomen van achterstanden

- Tijdig switchen tijdens de opleiding kan bijdragen aan het voorkomen van studievertraging en het vergroten van kansen bij de uitstroom naar de arbeidsmarkt. In het bijzonder is dit van belang voor de entreeopleiding, omdat er geen extra entreeopleiding kan worden gevolgd indien eenmaal een entreediploma is behaald. Ook voor mbo-2 is dit van belang. Het afstromen naar een lager mbo-niveau is voor hen namelijk niet mogelijk, omdat de entreeopleiding alleen toegankelijk is voor diegenen, veelal jongeren, die niet voldoen aan de toelatingseisen voor mbo-2.
- Tot en met eind 2022 zijn er voor het bekostigd mbo middelen beschikbaar voor inhaal- en ondersteuningsprogramma's. Zie hiervoor 8.2.

7. Educatie, inburgering en toelatingsonderzoek naar taalniveau

7.1 Educatie en inburgering (op de locatie van de onderwijsinstelling)

- De maatregelen uit dit servicedocument gelden ook voor formele educatie en voor non-formele educatie en inburgeringsonderwijs dat plaatsvindt op de locatie van een onderwijsinstelling of in een ruimte die gehuurd is door de onderwijsinstelling.
- Als gevolg van de COVID-19-crisis konden cursusaanbieders minder cursussen aanbieden en konden gemeenten de specifieke uitkering voor volwasseneneducatie niet volledig besteden. Daardoor heeft het ministerie van OCW een eenmalige wijziging van het Uitvoeringsbesluit WEB in gang gezet. Gemeenten mogen in 2021 tot 50% van hun uitkering doorschuiven naar 2022 in plaats van 25%.

7.2 Toelatingsonderzoek naar taalniveau

- Mbo-scholen kunnen aspirant studenten die niet over de juiste vooropleidingseisen beschikken, toelaten na een geschiktheidsonderzoek. Het geschiktheidsonderzoek is vormvrij. Binnen het toelatingsonderzoek wordt altijd gekeken naar het behaalde taalniveau. In de "Handreiking intake toelating en plaatsing nieuwkomers zonder geldig Nederlands diploma in

het mbo" staat beschreven hoe mbo-scholen kunnen omgaan met de toelating en het toelatingsonderzoek.

8. Financiële effecten en inzet extra middelen Nationaal Programma Onderwijs (NPO)

8.1 Ongediplomeerde instroom van mbo-studenten

8.1.1 In het hbo

- Voor studiejaar 2021-2022 geldt: de student is bekostigd ingeschreven op de nieuwe hbo-opleiding en blijft gelijktijdig bekostigd ingeschreven in het mbo op de opleiding die voor 1 januari 2022 moet worden afgerond. Indien de hbo-instelling heeft besloten deze termijn voor een student te verruimen tot 1 september 2022, omdat deze buiten zijn/haar schuld het diploma nog niet heeft behaald dan blijft de dubbele inschrijving van kracht.
- De mbo-student heeft geen recht meer op de mbo-studiefinanciering, maar gaat over naar de studiefinanciering in het hoger onderwijs. Gedurende de periode dat de student ingeschreven staat in zowel mbo als hbo, gaat de betaling van les- of cursusgeld in het mbo door. Op grond van artikel 7.48, tweede lid van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) wordt het verschuldigde collegegeld in het hoger onderwijs verrekend met het feitelijk betaalde les- of cursusgeld voor het mbo. Met andere woorden: de student betaalt onderaan de streep niet dubbel.
- Zowel de mbo-school als de hogeschool brengt deze studenten in aanmerking voor bekostiging. Echter zal de hbo-instelling de bekostiging ontvangen. In het systeem van DUO is ingeregeld dat er geen dubbele bekostiging kan plaatsvinden.

8.1.2 Voorwaardelijk begonnen aan een nieuwe mbo-opleiding

- Als de student dit studiejaar (2021-2022) voorwaardelijk is begonnen aan een nieuwe mbo-opleiding dan is de student als onderwijsdeelnemer bekostigd ingeschreven op de nieuwe mbo-opleiding en blijft de student gelijktijdig onbekostigd ingeschreven op de mbo-opleiding die voor 1 januari 2022 moet worden afgerond. Ook hier kan de termijn verlengd zijn naar uiterlijk 31 juli 2022, met de hierboven aangegeven bekostigingsafpraak.

8.2 Subsidieregeling inhaal- en ondersteuningsprogramma's onderwijs

- Bekostigde scholen kunnen extra inhaal- en ondersteuningsprogramma's bieden naast reguliere onderwijstijd aan studenten die dit nodig hebben.
- De inhaalprogramma's (bijvoorbeeld in de vorm van een vakantieschool, verlengde schooldag of extra begeleiding) kunnen enkel buiten de reguliere onderwijstijd en alleen vrijwillig door de eigen docenten worden verzorgd. Scholen kunnen ook anderen dan de eigen docenten inschakelen, bijvoorbeeld experts uit bedrijven, pabo-studenten of jongerenwerkers. Voor studenten is deelname aan een inhaal- en ondersteuningsprogramma vrijwillig.
- De bestedingstermijnen van de eerste, tweede en derde aanvraagronde eindigen allen op 31 december 2021. De verantwoording zal plaatsvinden in de jaarrekening 2021 die uiterlijk op 1 juli 2022 moet worden ingediend.
- De subsidieregeling is te vinden op: [Subsidieregeling inhaal- en ondersteuningsprogramma's onderwijs 2020-2021](#) en de veel gestelde vragen daarover op: [Veel gestelde vragen over de subsidieregeling inhaal- en ondersteuningsprogramma's onderwijs 2020 -2021](#)
- In 2022 zijn er op basis van het NPO eveneens middelen beschikbaar voor inhaal- en ondersteuningsprogramma's. Deze zijn in 2022 via de corona-enveloppe toegevoegd aan de lumpsum.

8.3 Subsidieregeling Extra hulp voor de klas

- In 2021 is voor het aannemen van extra personeel in het bekostigd onderwijs voor 20 weken € 52 miljoen uitgetrokken via de [regeling extra hulp voor de klas](#). Op basis van middelen uit het NPO is deze regeling in 2021 verlengd met 20 weken, voor wederom € 52 miljoen.

- In 2022 zijn er op basis van het NPO eveneens middelen beschikbaar voor Extra hulp voor de klas. Deze zijn in 2022 via de corona-enveloppe toegevoegd aan de lumpsum.

8.4 Extra middelen voor begeleiding van studenten

- Vanuit het NPO zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor het bekostigd onderwijs voor de begeleiding van studenten. Het gaat om € 44 miljoen in 2021.
- In 2022 zijn er op basis van het NPO eveneens middelen beschikbaar voor extra begeleiding van studenten. Deze zijn in 2022 via de corona-enveloppe toegevoegd aan de lumpsum.

8.5 Extra middelen voor accommoderen studentengroei

- Op basis van het NPO is in 2021 € 90 miljoen toegevoegd aan de lumpsum om de groei van het aantal studenten dit studiejaar goed te kunnen accommoderen. Deze middelen zijn vanaf maart 2021 aan de scholen uitbetaald.

8.6 Extra middelen voor devices

- Op basis van het NPO is in 2021 via de lumpsum € 10 miljoen beschikbaar gesteld voor devices voor studenten aan het bekostigd onderwijs. Dit budget is bedoeld voor studenten die zelf financieel niet in staat zijn om devices aan te schaffen. In 2022 zijn via het mbo-studentenfonds middelen beschikbaar voor studenten voor devices.

8.7 Extra geld stages en leerbanen en Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB)

- Het kabinet heeft extra middelen beschikbaar gesteld voor voldoende stages en leerbanen in het mbo:
 1. Er is 3 x € 4 miljoen extra subsidie aan SBB ter beschikking gesteld in 2020, 2021 en 2022 voor het intensiveren van de aanpak van stages en leerbanen. Met de middelen uit het NPO wordt het actieplan doorgetrokken tot eind 2022.
 - SBB heeft op verzoek van het ministerie van OCW, een actieplan stages en leerbanen opgesteld in april 2020. Doel van het actieplan is om ook tijdens de coronacrisis te zorgen voor voldoende stages en leerbanen.
 - Voor het kunnen omscholen van werkenden en werkzoekenden naar sectoren waar nu juist veel vraag is naar werknemers, zoals de zorg, worden door SBB extra certificaten ontwikkeld.
 2. Het budget voor de subsidie praktijkleren is via het NPO voor de studie jaren 2020-2021 en 2021-2022 opgehoogd zodat op basis van het geraamde aantal leerwerkbanen de subsidie het maximumbedrag van 2700 euro per leerwerkbaan, bedraagt. Ook is er voor zowel het studiejaar 2020-2021 als het studiejaar 2021-2022 10,6 miljoen extra uitgetrokken voor het verhogen van de subsidie praktijkleren in conjunctuur- en contactgevoelige sectoren die zijn geraakt door de contact beperkende maatregelen. De subsidie biedt werkgevers die bbl-studenten begeleiden in een leerbaan een tegemoetkoming in de kosten in de jaren 2021 en 2022. In juli 2020 is in de Staatscourant gepubliceerd welke sectoren in aanmerking komen voor de aanvullende subsidie. Voor de sectoren horeca, landbouw en recreatie is in het kader van deze regeling apart een aanvullend bedrag van € 10,6 miljoen per jaar voor 5 jaar uitgetrokken op basis van een motie uit de Tweede Kamer. Deze extra subsidie bovenop de reguliere subsidie biedt werkgevers die bbl-studenten begeleiden in een leerbaan een tegemoetkoming in de kosten in de jaren 2020 tot en met 2024.
 - De hoogte van de subsidie praktijkleren is afhankelijk van het aantal weken dat een leerbedrijf een bbl-student begeleidt. Voor werkgevers die te maken hebben met gedwongen sluiting sinds 16 december 2020 zullen de weken waarin bbl-studenten niet konden worden begeleid, niet in mindering worden gebracht op de subsidie voor studiejaar 2020/2021. Ditzelfde geldt voor bedrijven die weliswaar niet te maken hebben met gedwongen sluiting, maar die niettemin hebben moeten sluiten, omdat voortzetting van het bedrijf, met inachtneming van de richtlijnen van het RIVM, niet verantwoord was.

8.8 Compensatie voor studenten in mbo en ho die bijna afstuderen

- Coullance kan gelden voor studenten die als gevolg van de coronacrisis niet binnen de eerder voorziene diplomatermijn kunnen afstuderen. Normaliter wordt de hele prestatiebeursschuld omgezet in een lening (alle ontvangen basisbeurs, aanvullende beurs en de reisvoorziening) als een student niet binnen 10 jaar na aanvang van de studiefinanciering afstudeert. Deze diplomatermijn kan in individuele bijzondere omstandigheden, zoals de gevolgen van de coronapandemie, worden verlengd met een coullance-, c.q. hardheidsclausule.
- Over 2020 en 2021 vindt geen bijverdien-grenscontrole plaats. **De bijverdiengrens voor 2022 is € 15.828,77. Meer informatie hierover is te vinden op de website [Studiefinanciering: Bijverdienen - DUO](#).**
- De tijdelijke regeling tegemoetkoming studenten is verlengd tot en met 31 augustus 2021. Dat betekent dat studenten die de beroeps begeleidende leerweg (bbl) volgen en die uiterlijk 31 augustus 2021 een diploma behalen, eenmalig een bedrag van € 150 ontvangen. Voor studenten die een beroepsopleidende leerweg (bol) volgen is dit eenmalig € 300. Bij de start van deze tijdelijke regeling was een voorwaarde dat een geldig diploma van precies dezelfde opleiding als waarvoor een student in studiejaar 2019-2020 stond was ingeschreven. Vanaf 1 december 2021 is deze regeling met terugwerkende kracht aangepast en geldt dat het ook het diploma van een andere, meerjarige opleiding mag zijn. De opleiding waarvoor een student in 2020-2021 een diploma heeft behaald, moet in dat geval een studieduur hebben van langer dan één jaar. DUO gaat deze aanpassing doorvoeren. Voldoet de student aan de voorwaarden, dan krijgt deze student in het eerste kwartaal van 2022 vanzelf bericht. ([zie de website van DUO voor de voorwaarden](#)).
- Daarnaast ontvangen studenten van wie het recht op een basisbeurs (mbo-bol) en/of aanvullende beurs uiterlijk aan het eind van studiejaar 2022-2023 afloopt, ook een eenmalige tegemoetkoming (was eerder verlengd tot eind augustus 2021). Voor mbo(bol) studenten met een basisbeurs betekent dit € 800, en ontvangen zij ook een aanvullende beurs, dan krijgen ze in totaal € 2000.
- Alle studenten die een bekostigde mbo- of vavo-opleiding doen of deze continueren, hebben recht op een korting van 50% op hun les- en cursusgeld voor het studiejaar 2021-2022.

8.9 Maatregelen aanpak jeugdwerkloosheid

- Het kabinet heeft middelen vrijgemaakt om schoolverlaters die door de coronacrisis relatief hard geraakt worden te ondersteunen naar vervolgonderwijs of werk door scholen en gemeenten.
- Het gaat daarbij om jongeren die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten uit het praktijkonderwijs (pro), uit het voortgezet speciaal onderwijs (vso) of door voortijdig schoolverlaten uit het mbo (vsv).
- Ook gaat het om afgestudeerde mbo-ers tot 27 jaar met een grote kans op werkloosheid vanwege bijvoorbeeld hun opleidingsrichting of niet-westerse migratieachtergrond. Voor deze afgestudeerde mbo-ers kunnen scholen in samenwerking met de gemeente extra begeleiding aanbieden gericht op doorleren dan wel de overgang naar werk en het verzorgen van nazorg.
- De aanpak jeugdwerkloosheid is met het NPO verlengd. Mbo-scholen kunnen op basis van de corona-enveloppe extra begeleiding aan laatstejaars studenten bieden. Voor het bieden van nazorg kunnen scholen tot en met 24 december 2021 [subsidie aanvragen](#) (in totaal is €10,5 mln. beschikbaar). Als er geld over blijft is er tussen 15 maart 2022 en 26 april 2022 een tweede mogelijkheid om aan te vragen.

8.10 Overeenkomsten met leveranciers

- Voor scholen die te maken hebben met leveranciers die onder deze omstandigheden niet bij machte zijn om gemaakte afspraken na te komen, geldt dat zij onverkort de verantwoordelijkheid houden voor een rechtmatige en doelmatige besteding van de rijksbijdrage.
- Om te bepalen welke consequenties aan het uitblijven van leveringen kunnen worden verbonden, zal de school moeten kijken naar de inhoud van de overeenkomsten die daaraan

ten grondslag liggen. Als leveringen uitblijven of vertraging oplopen, kan de school actief met de leverancier in overleg treden, zodat school en leverancier samen kunnen verkennen of het mogelijk is (aanvullende) afspraken te maken over levering en betaling. Het ministerie van OCW heeft hier geen rol in. Het kabinet heeft aanvullende maatregelen getroffen om ondernemers in deze tijd te ondersteunen, zoals de NOW-regeling.

9. Overig

9.1 Medezeggenschap (geldt voor bekostigd onderwijs)

- De geldende rechten conform het professioneel statuut, de cao mbo en de Wet op de ondernemingsraden waar het om medezeggenschap van medewerkers gaat blijven van toepassing.
- De Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) blijft van toepassing waar het om medezeggenschap van studenten, personeel of ouders gaat.
- Het kan ook dit studiejaar wel noodzakelijk zijn om versneld besluiten (adviesrecht of instemmingsrecht) te laten nemen door de ondernemingsraad, de studentenraad en, indien aanwezig, de ouderraad. Door mogelijk (snel) veranderende omstandigheden is het gewenst met een gepaste frequentie overleg te voeren over eventuele signalen of opmerkingen over het beleid die de raden en hun achterban hebben.
- In de WEB zijn geen termijnen gesteld over de besluitvorming van studenten- en ouderraden. In de reglementen kunnen eventueel wel afspraken worden gemaakt over instemmings- of adviestermijnen, of vergaderlocaties. Als het bestuur van mening is dat die afspraken vanwege de coronacrisis en de maatregelen die moeten worden genomen, niet meer goed werkbaar zijn, is het aan het bestuur om de studenten- en ouderraad een voorstel te doen voor (tijdelijke) aanpassing van het reglement. Belangrijk is wel dat alle voorwaarden die de WEB hieromtrent stelt, nageleefd worden (met name hoofdstuk 8a bevat de regels over medezeggenschap).
- Studentenraden hebben dus het recht om mee te praten over de coronamaatregelen die worden genomen door het bevoegd gezag. Volgens de WEB hebben zij instemmingsrecht op regels op het gebied van veiligheid, gezondheid en welzijn voor studenten en de wijze waarop de student informatie krijgt van de school over inhoud, planning en organisatie van het onderwijs en de examens en adviesrecht bij besluitvorming over de werkomstandigheden en voorzieningen voor studenten. **Voorgaande geldt ook voor besluitvorming over digitaal afstandsonderwijs.**
- Voor de ondernemingsraden gelden dezelfde principes: als de Wet op ondernemingsraden of het OR-reglement geen obstakels bevat, kan de besluitvorming worden versneld.
- Studenten dienen door scholen te worden betrokken bij de uitwerking van het NPO. Voor besteding van middelen tijdens het lopende kalenderjaar bevelen we aan dit te doen door de inzet ervan te bespreken met de studentenraad. De middelen voor het kalenderjaar 2022 worden toegevoegd aan de lumpsum van de instelling, en deze vallen daarmee onder reguliere regels rond instemmingsrecht van de medezeggenschap op de hoofdlijnen van de begroting.

9.2 Extern toezicht

- De inspectiebezoeken vinden met ingang van het studiejaar 2021-2022 waar nodig weer op locatie van de school plaats, met inachtneming van de maatregelen ter bestrijding van het coronavirus. Op de [website van de Inspectie](#) treft u hierover de meest actuele informatie aan.
- De Inspectie houdt bij haar toezicht en in het onderwijs accountantsprotocol rekening met de richtlijnen in dit servicedocument.
- De inrichting van het toezicht op het vavo als gevolg van corona is te vinden op <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwijssectoren/middelbaar-beroepsonderwijs/onderzoeken-mbo/kwaliteitsgebied-onderwijsresultaten-mbo>.

9.3 Kwantitatieve monitor gevolgen coronacrisis

- Om zicht te krijgen op de gevolgen van de coronamaatregelen in het mbo is een monitor ingericht die de gevolgen kwantitatief in beeld brengt. Het ministerie van OCW, de MBO Raad, SBB en DUO brengen de gegevens vanuit verschillende bestaande bronnen samen om zo een cijfermatig inzicht te geven voor zowel het mbo-stelsel als geheel als waar nodig voor afzonderlijke mbo-scholen en regio's.
- Er wordt hierbij ingezoomd op de verschillende doelgroepen die het mbo kent: de instroom vanuit het voortgezet onderwijs, de mbo-studenten in het laatste jaar, de vavo, de doorstroom naar een hoger mbo-niveau en naar het hbo, jongeren in een kwetsbare positie, de instroom in het post-initiële onderwijs en op het onderwijspersoneel.
- Door JOB en in samenwerking met de vakbonden, de beroepsvereniging en de leraren-community is en wordt aanvullend onderzoek uitgezet om zicht te krijgen op het welzijn en de ervaringen van de mbo-studenten en -docenten.
- Ook voor de uitvoering van het NPO zal sprake zijn van monitoring. Hoe deze monitoring er uit komt te zien, zal op een later moment bekend worden gemaakt. Het beperken van administratieve lasten is daarbij een aandachtspunt.

Nadere duiding van het bovenstaande is te vinden op de websites van de MBO Raad, de NRTO en het Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering: <https://onderwijsenexaminering.nl/>. Vragen die betrekking hebben op de arbeidsrelatie tussen onderwijspersoneel en de mbo-school zijn in kaart gebracht en uitgewerkt in een FAQ-overzicht op de website van werkgevers (MBO Raad) en werknemersorganisaties (AOB, CNV Onderwijs, FNV Overheid, UnieNFTO).

10. Relevante informatie

- Informatie algemeen: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/veelgestelde-vragen-over-coronavirus-en-het-onderwijs>
- Servicedocument praktijkovereenkomst: <https://www.mboraad.nl/publicaties/servicedocument-praktijkovereenkomst-2019-2020>
- Mogelijkheden voor leren op afstand in het mbo: <https://mbo.lesopafstand.nl>.
- Informatie over studiefinanciering: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/middelbaar-beroepsonderwijs/vraag-en-antwoord>
- Aanvullende vragen zijn uitgewerkt in diverse FAQ op de website van de MBO Raad: <https://www.mboraad.nl/corona-faq>
- Op de website van de kennispunt MBO Onderwijs en Examinering staat aanvullende informatie over de uitwerking van afspraken in dit servicedocument: <https://onderwijsenexaminering.nl/>
- Aanvullende vragen over arbeidsrechtelijke zaken voor personeel zijn te vinden op de website van AOB: <https://www.aob.nl/nieuws/veelgestelde-vragen-van-onderwijspersoneel-over-het-coronavirus/> en CNV: <https://onderwijs.cnvconnectief.nl/corona-werk/>
- Inspectie van het Onderwijs: <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/vragen-en-antwoorden/informatie-over-coronavirus-en-het-onderwijs>
- Handreiking intake toelating en plaatsing nieuwkomers zonder geldig Nederlands diploma in het MBO: <https://onderwijsenexaminering.nl/publicaties/handreiking-intake-toelating-en-plaatsing-nieuwkomers-zonder-geldig-nederlands-diploma-in-het-mbo/>
- De activiteitenplanning op www.examenbladmbo.nl voor de verlengde afnameperiodes: <https://www.examenbladmbo.nl/afnameperiode/afnameperiode-2019-2020-5/2019-2020>
- De site van de Inspectie: <https://www.onderwijsinspectie.nl/>